

mukaisesti seuraamalla siivilöimään subjektiivinen tulkinta pois havainnoista. Oletuksena on, että kun pitäydytään tutkimaan johdonmukaisesta näkökulmasta sitä, ”miten potilas ja lääkäri tekevät itsensä ja toisensa ymmärrettäviksi puheen ja muun toiminnan avulla” (s. 19), pääsemme objektiivisesti tarkastelemaan vuorovaikutuksen kulkua, sen sujumista tai takkuilua. Analyysin periaatteiden katsotaan seuraavan keskustelun universaaleja muoto-piirteitä ja dynamiikkaa. Siksi lähestymistapaa voidaan soveltaa eri kulttuurialueiden vastaaviin tilanteisiin sotkeutumatta subjektiiviseen tulkintaan ja siten objektiivisesti oppia yhdysvaltalaisista lääkärin ja potilaan vastaanottoa koskevista vuorovaikutushavainnoista siinä missä suomalaisista tai ranskalaisista. Mutta etäännytkö tällainen tutkimusote liian yleiseksi ja universalisoivaksi? (Toisaalta: onko eri kulttuureissa tai samassa kulttuurissa eri aikoina tehtyjä havaintoja mahdollista vertailla ilman tulkintaa eli ilman aineiston rajat ylittävää teoriaa tai tietoa, joka mahdollistaa havaintojen vertailun?)

Engelmani siis on se, että analyysitapa synnyttää jännitteen yle-

sen, universalisoivan tiedon ja erityisen, heterogeenisen (paikallisen) tiedon välille. Tässä tapauksessa lääkäri joutuu toimimaan yleisen lääketieteellisen äänen/tiedon ja yleisen elämismaailman äänen/tiedon ristipaineessa ja potilaasta tulee pääasiassa yleisen elämismaailman äänen/tiedon edustaja. Itse lääketieteellisten äänten/tietomuotojen ja elämismaailman äänten/tietomuotojen kantamista moninaisista, heterogeenisistä ja sosiokulttuurisesti eriytyneistä maailmoista, uskonnosta ja arvoista ei sinänsä olla kiinnostuneita. Ne sivuutetaan, koska kaikkein ensisijaisimpana pidetään sitä, miten keskustelu muotopiirteiltään (kysymyksenmuotoiluutaan, sekvenssirakenteiltaan, diagnoosityypeiltään, tauoiltaan jne.) toimii. Tutkimuksen päämääränä on tunnistaa sellaisia vuorovaikutusta edistäviä keinoja, jotka luovat vuorovaikutuksen osapuolille tilaa kommunikoida ja korjata mahdolliset vääriymmärrykset heti, kun korjaamiseen on aihetta.

Keskusteluanalyysin yhtenä tulevaisuuden haasteena voisivat olla tutkimusasetelmat, jotka ottavat huomioon potilaan erityisyyden.

Esimerkiksi Sorjonen toteaa, että ”lääkäri hoito-ohjetta muotoillessaan saattaa hyvinkin ottaa huomioon potilaan iän ja sen, millaisen kuvan hän on muodostanut potilaan kokonaispersoonallisuudesta” (s. 110), ja esittää, että ”tällaisten tekijöiden suhde hoito-ohjeiden muotoiluun ansaitisikin oman tutkimuksensa” (s. 110).

Poleeminen loppupohdintani ei millään tavalla vähennä ”Keskustelu lääkärin vastaanotolla” -kirjan arvoa. Mielestäni kirja luo jäsentyneen kokonaiskuvan lääkärin vastaanotosta ja tarjoaa hyvän esimerkin siitä, miten institutionaalista asiakkaan ja ammattilaisen kohtaamista voidaan tutkia. Uskon myös, että kirja lisää terveydenhuollossa toimivien ihmisten kompetenssia kohdata potilas.

JUKKA TÖRRÖNEN

MARJA-LEENA SORJONEN &
ANSSI PERÄKYLÄ &
KARI ESKOLA (TOIM.)
KESKUSTELU LÄÄKÄRIN
VASTAANOTOLLA
TAMPERE: VASTAPAINO, 2001
212 s.

SUOMALAISEN SOSIOLOGIAN SIETÄMÄTÖN KEVEYS

Soile Veijola ja Eeva Jokinen kunnostautuivat kymmenisen vuotta sitten tutkimalla massaturistia, joka silloin oli jokaisen älykön luvallista riistaa. Filosofi von Wright oli nimittäin huomannut, etteivät massaturistit olekaan tiedemiehiä tai taiteilijoita ja siksi matkustusmotiiviltaan kyseenalaisia.

Tohtorikaksikkomme lukutapa lähti ennakkoluuloista, joita he kutsuivat esioletuksiksi. Kirjassaan he sanoivat pukeutuneensa massaturistin valejupakuun ja luulivat kerran paljastuneensa, kun Leningradinreissulla eräs nuori mies loihe toteamaan heidät niin oppineen näköisiksi. Mutta työväenluokkaisessa

puheessa oppineisuus ei välttämättä ole mikään kruunu, eikä siellä tunnetta todennäköisesti koko sosiologiansanaa. ”Oppineisuus” tarkoittaa lähinnä ”etäistä”, ”kopeaa”, ”nirppanokkaista erilaisuutta”. Sitä ei pidä lukea kirjaimellisesti.

Samanlainen sosiaalinen lukihäiriö ilmenee tässäkin kirjassa. Jos se

edellisessä johtui tietämättömydestä, niin tässä se on enemmän tai vähemmän tietoista. He lukevat valikoitujen miesten henkilöhaastatteluja lähinnä naisille tarkoitetuista lehdistä ja iltapäivälehdistä. Tuloksia ja tulkintoja arvioitaessa täytyy muistaa, että suurelta osalta nämä haastattelut ovat naisten tekemiä ja heidän valmiiksi kirjoittamia. Ilmaisina asiaa näin, koska haastattelu ja valmis artikkeli ovat kaksi eri asiaa. Tiedän sen sekä haastattelijana että haastateltavana. Eikä kysymys ole vain painotuksista tai valikoinnista. Haastattelu on aika usein tekijänsä näköinen. Eli tässä suhteessa tohtorimme arvioivat kollegoitaan, sillä näissä yhteyksissä ns. naiseus on ammatti, jolla toki on sukupuoli-perustansa.

Veijolan ja Jokisen lukutapa, jolla he pyrkivät patoamaan hallitsevien puhetaipojen virtaa mediassa, muistuttaa toisaalta Doris Lessingin pelkistämää ”pahansuopuuden kulttuuria”, toisaalta Hymy-lehden Jykä & Rike -kaksikon piirrossarjojen loogikkaa (jossa esimerkiksi mies isolle M:llä kuvataan pieneksi hiirimieheksi taluttamassa isokokoista naishenkilöä).

”Kertomusta elämästä, joka kutoutuun tunteista, suhteista ja vastavuroisesta riippuvuudesta ja jossa eri näkökulmat vaihtelevat, ei näin ollen synny, sitä mies ei kerro – ei osaa kertoa”, he toteavat Giddensiin tukeutuen.

Intimiteetin tyrannia on vaarallinen valtakunta. Itse astuin sinne noin puolitoista vuosikymmentä sitten, ja naistoimittajat ja muut unionistit todellakin reagoivat. Käskivät pitää ”käteni irti rakastetun eriparisista rinnoista” tai ”panna ilman lepertelyä melaa mekkoon vaan” tai vertailivat, kannattaisi äitienpäiväksi antaa mieluummin vetoketjulliset alushousut kuin Helmisen pikku-kirjanen. Kun jo etydejä harjoittellessaan saa pianonkannen sormil-

leen, ei sitä kovin helposti enää soitele. Ainakaan julkisesti.

Kun näiden intiimitarinoiden puute jääkiekkoilijoiden ja ralliautoilijoiden ja muiden menestyneiden henkilöhaastatteluissa on ilmeinen, niin kirjoittajien mukaan nainen pelkistyy miehelle pelkäksi kotitalouskoneeksi. Tähän oli pakko päätyäkin, jotta voisi käyttää amerikkalaiskollegoiden kotiäitikoodiston johtopäätöksiä.

Tällöin ylikypsässä kapitalismissa naisia ei tarvita edes kodin palveluissa, koska naiset voidaan korvata kotipizzoilla, pesukoneilla, hieromalaitoksilla ja seuralaispalveluilla. Sellainen on kirjoittajien mielestä edullisempaa kuin kokonaisen naisen elättäminen. Puhumattakaan sen merkityksestä arvonlisäykselle ilmaisen kotityön eli perinteisen naislistuksen sijasta.

Tohtorit näkevät elävänsä veljien valtakunnassa. Yhteiskuntamme perustuu patriarkaaliseen, veljelliseen joukkuepeliin. On olemassa miehen salaliitto, johon jokainen mies vihitään. Oikea vihjekö? Ei, vaan kirjoittajat panevat rahakkaan business-urheilun ilmentämään miehisiä ominaisuuksia. Markkinahenki suurine rahoineen ei siis sanele mitään?

Tiina Kurri totesi Helsingin Sanomien viime syyskuun kuukausiliitteessä:

”Pelaajat ovat NHL:ssä suuria tähtiä ja fanit ympäröivät heitä kuin rock-tähtiä. Naisen voi olla vaikea sulattaa sitä, että oma rakas kirjoittaa puoli tuntia nimmareita parkkipaikalla, kun itse on jo tunnin odottanut miehen selviytymistä haastatteluista ja suihkusta.”

Tämä ei kuvaa miestä ihmisenä, vaan ammatin kehyksiä, joita on niin kaupparatsuilla tai merimiehillä, reppumiehillä tai työttömällä yhtä lailla kuin sosiologeilla tai kirjailijoilla. Näistä reunaehdoista nousee myös median kiinnostus. Media-arvo ei ensisijaisesti ole suku-

puolikysymys, vaan yleisemmin kiinnostavuuskysymys. Ollaan kaupapaikalla. On kolmen kauppoja: tiedotusvälineiden, jutuissa esiintyvien ihmisten ja yleisöjen. Tai on oikeastaan neljäskin osapuoli: juttukauppias, senttari, kolumnisti, kirjailija jne. Sukupuoliroolit ovatkin ehkä sosiologian parhaiten kaupaksi käyneitä käsitteitä arkikeskustelussa, toteavat tohtorit eräässä haastattelussaan.

Sosiologisia sitaatteja ja kirjoja riittää aineistossa, mutta pääosin kirja näyttää tukeutuvan Luce Irigarayn ajatuksiin sukupuolieroista. Näin alkuoletukset miehistä ja naisista ikään kuin tieteellistetään. Arkitodellisuudesta haetaan tukea valikoiden, mutta niin kattavasti, ettei sieltä tunnu uupuvan kuin thai-tyttöjen asema ja talebanien naiskuva.

Ja niin on nainen ikään kuin kadonnut, mutta ihmekös tuo, kun peilinä käytetty mies on maalattu täysin mustaksi. Alkuoletus (”Toistaiseksi ihmiskunnan maailmanlaajuisena pyrkimyksenä on ollut tehdä miehet keskenään onnellisiksi.”) on kirjan toiseksi viimeinen lause. Haastattelussaan tohtorit totesivat sukupuoliroolien olevan käypää tavaraa arkikeskustelulle ja sen myötä myös julkisuudelle, jossa käydään näköjään sukupuolisotaa. Siinä totuus näyttää olevan ensimmäinen uhri. Molemmilta ”osapuolilta” löytyy haavoittuneensa. Mutta tämä kirja kuuluu eittämättä tämän sodan varusteluteollisuuteen. Se määrittelee sen ongelmat, sen käsitteet, tavat puhua syistä ja korrekkit tavat ratkaista niitä. Aselepo ja avoin ja reilu keskustelu saattaisivat viedä heidän leipänsä.

Eräässä artikkelissaan Ulla-Maija Kivikuru puhui rakenteellisesta rasismista, joka ilmenee mm. niin, että joku määrittelee ja määrää, kuka saa puhua ja kuka pitää suunsa kiinni omassa tai yhteisessä asiassa. Näinhän tässäkin on käynyt. Kivikuru

muistutti, että juuri näin oli menetellyt Rudyard Kipling, joka sanoi ”kantavansa valkoisen miehen taakkaa”. Se oli jonkinlaisen ylemmyyden ylläpitoa, paremmuutta. Kirjallaan tohtorimme ovat ottaneet kan-

taakseen ”valkoisen naisen taakkansa”. Suomalainen sosiologia on siinä vain sietämättömästi keventynyt.

SEPPO HELMINEN

SOILE VEIJOLA & EEVA JOKINEN
VOIKO NAISTA RAKASTAA?
AVION JA ERON KARUSELLI
JUVA: WSOY, 2001

”MEISTÄ ON TULLUT SUKUPOLVI, JOLLA EI OLE SYVYYTTÄ”

Psykoterapeutti Tommy Hellsten toivoo, että hänen kirjansa toimisi lukijan sisäisen dialogin palveluksessa. ”On muistettava ihmisen sielun hitaus”, Hellsten kirjoittaa.

Kiireen yhteiskuntamme yliarvostaa tietoa ja järkeä. Hellsten näkee järjen merkityksen seuraavasti:

”Järkeä ei ole väline, jolla ratkaistaan elämän suuria kysymyksiä. Järkeä on ruuanhankintaväline. Todella suurten kysymysten edessä järjen tulee vaieta ja asettua hienovaraisesti taka-alalle.”

Hellsten kirjoittaa paradokseista, koska elämän syvät viisaudet ja totuudet ovat usein paradoksaalisia.

”Kun elämässä jokin totuus pukeutuu paradoksiin, se luo näennäisen ristiriidan, mahdottomuuden. Näin elämä osoittaa, että totuus ei ole hallittavissa. Totuus liikkuu omaehtoisesti, eikä se kavahda järjen närkästymistä.”

Hellsten kirjoittaa omasta ja potilaidensa kokemuksesta käsin: kirjaa lukiessa tulee tunne, että Hellsten seisoo sisäisellä kalliopohjalla. Hän tietää ja tuntee, mistä kirjoittaa.

”Olemme kadottaneet yhteyden siihen elämänviisauteen, joka liittyy syvään elämään. Meistä on tullut

sukupolvi, jolla ei ole syvyyttä”, Hellsten sanoo.

Aivan olennainen ongelma, josta Hellsten kirjoittaa, on kysymys heikkoudesta ja vahvuudesta.

”Emme näe heikkoudessa mitään arvokasta, ja siksi olemme rakentaneet kulttuurin, joka pyrkii vahvuuteen ja joka ei pelkäästiään kiellä heikkoutta vaan jopa halveksii sitä.”

Suurin osa ihmisistä meidän länsimaissa kulttuurissamme kuluttaa suunnattomasti energiaa antaakseen toisille hyvän vaikutelman itsestään.

”Ihminen rakentaa itsestään eräänlaisen positiivisen representation, josta kaikki häiritsevä särnäisyys, kömpelyys, avuttomuus, tyylittömyys ja heikkous on karsittu pois. Hintaa, jonka hän tästä maksaa, on yksinäisyys.”

Depressio on jatkuvasti kasvava kansansairaus.

Hellstenin esittämän paradoksin mukaan vahvuus löytyy heikkoudesta.

”Nöyryys on vahvuutta, joka ei kiellä heikkoutta. Nöyrä ihminen on todellinen ihminen, joka on tutustunut itseensä riittävän syvällisesti löytääkseen voimattomuutensa.”

Hellstenin viimekätinen voiman-

lähde on kristinuskko. Ikävä kyllä tässä kohdissa hänen muuten niin avoimissa teksteissään tulee vastaan tunne rajoittuneisuudesta. Hellsten ei anna tilaa muille uskonnoille tai uskonnottomuudelle.

Hellstenin ihmiskuva on kuitenkin vapauttavan tilaa luova.

”Jokaisella on sisällään paljon sellaista, mikä ei ole saanut syntyä ja tulla todeksi. Syntyessään omaksi itsekseen ihminen käy kohti tätä tuntematonta.”

Ihminen todellistuu rakastavassa yhteydessä.

”Rakkautta kielelle on tunnusoimaista, että sen avulla välittyy toisen ainutlaatuisuuden syvä kunnioitus, täydellisen vapauden suominen toiselle, toisen hyvän tahtominen. Sen kielen avulla annetaan toiselle näitä asioita, mutta sen kielen avulla toiselta otetaan myös vastaan näitä asioita.”

TUULA-MARIA AHONEN

TOMMY HELLSTEN
ELÄMÄN PARADOKSIT
KIRJAPAJA 2001
157 s.